

ЦЪРКОВНО-КАЛЕНДАРНАТА РЕФОРМА И СЪБИТИЯТА ОКОЛО НЕЯ ПРЕЗ ПОГЛЕДА НА АРХИМАНДРИТ СЕРАФИМ (АЛЕКСИЕВ)

Извадки от неговите записки под заглавие

*ЛЕТОПИС НА НЯКОИ СЪБИТИЯ ОКОЛО НАС, СТАРОСТИЛНИЦИТЕ, И НАШИТЕ ПРИЯТЕЛИ
СЛЕД ВЪВЕЖДАНЕТО НА НОВИЯ СТИЛ В БЪЛГАРСКАТА ПРАВОСЛАВНА ЦЪРКВА
(ДЕКЕМВРИ 1968 Г.)*

Април 1969 г.

„Благославяй, душо моя, Господа, и не забравяй ни едно от Неговите благодеяния!”

(Пс. 102:2)

Ръководен от тия думи на Псалмопевица, аз искам да опиша излезлите се тия дни върху мене и върху моя духовен син архим. Сергей (Язаджиев) велики Божии милости, за да не би потокът на времето да ги отбие и заличи от паметта ми и да причини намаляване на благодарността ми към Бога.

През декември 1968 г. Св. Синод на Българската православна църква въведе новия стил у нас, в България, което предварително бе оповестил чрез своя официален орган „Църковен вестник” (бр. 21 от 21 юли 1968 г.).

Ние с о. Сергия, виждайки, че това новаторство руши православните традиции и услужва на икуменизма, а ние с него отдавна се бяхме оформили и изявили като антиикуменисти – решихме да държим за стария стил. Това знаеха наши близки приятели, висши духовници – патриаршеският викарий епископ Партений Левкийски и архим. Методий, предстоятел на руския храм в София, които се бяха вече определили за новия стил. Те го съобщили на Негово Светейшество патриарх Кирил. И той, за да преломи волите ни, изпрати на двама ни поотделно официални писма, с които ни съобщаваше, че ние сме определени да служим с него на Рождество Христово в патриаршеската катедрала „Св. Александър Невски” на 25 декември по нов стил (1968 г.).

Аз бях силно смутен. Какво да правя? Ако служа по новия стил, то значи да отстъпя от убежденията си, да направя позорен компромис с вярата си и в името на временните изгоди да запала сам пожара на мъчителните угризения в съвестта си. А ако не служа, то значи да загубя завинаги благоволенieto на патриарха, да вляза в конфликт със Св. Синод, върховната управа на Българската православна Църква, да загубя службата си и да си създам големи неприятности.

Аз имах от моя покоен старец, дивния Божии угодник архиепископ Серафим, ясно изразения завет да не сътруднича на икуменизма, тая най-нова, най-съблазнителна и най-опасна ерес на еклезиологична почва, а освен това притежавах и неговото особено мнение, изразено с такава яснота и категоричност през 1948 г. на Московското всеправославно

съвещание по повод взетото там решение да се остави и занапред новия стил в ония поместни православни църкви, които са го приели. [...]

Аз знаех това ясно становище на архиеп. Серафима. То действаше върху съвестта ми като напомка, като завет и задължение. Затова аз реших, с Божията помощ, да държа за стария стил, па каквото ще да става.

Междувременно приятели духовници ме посещаваха и уговаряха да приема новия стил. Носеха се слухове за мен и за о. Сергия, че проявеното от нас неподчинение към Св. Синод ще има много лоши последици. Близко стоящи до патриарха лица ми предаваха неговите закани да ни уволни от преподавателските ни длъжности в Духовната академия и да вземе след това срещу нас още по-страшни мерки. Висши чиновници от Св. Синод доброжелателно ме съветваха да не проявявам безсмислено упорство.

Аз се чудех как да отбивам сипещите се отвред нападки и как да устоявам позициите си сред тежките заплахи и угрози. Направо ми се казваше, че може да има съд срещу нас двамата с отец архимандрит Сергей и че може не само да ни запретят от служение, но дори и да ни низвергнат. Сърцето ми се свиваше от болка, особено пред мрачната перспектива на последната закана.

Но от друга страна аз проучвах въпроса за новия стил и все повече се утвърждавах в своята убеденост, че календарната реформа не е нещо невинно и че не може да се приеме със спокойна съвест, въпреки че тя няма догматически характер. Защото все пак тя беше противоправославно начинание и се очертаваше, както без стеснение признаваше това професорът от духовната академия, икуменическият деятел Тодор Събев в своята брошура „Църковно-календарният въпрос”, Синод. издателство, София, 1968 г., с. 54-62, като първа стъпка към предстоящи нови реформи, между които се предвижда и реформиране на Пасхалията (с. 58).

Аз чувах, че в Св. Синод се готвят и други реформи – съкращаване на постите и на богослужението. А виждайки настъпателното движение на икуменизма, тревожих се, че тъй както са тръгнали, утрешният ден може да ни изненада с нови искания за реформи. Докъде можеше да се стигне по този път? Икуменизмът, ратуващ за сближение на църквите, т.е. за съединение на онова, което е истинска Христова Църква, с онова, което не е църква, явно прокарваше планове си чрез премахване на стария стил. Можех ли аз да приема такава реформа? Съвестта ми не позволяваше да сътруднича на такива новаторства.

Освен всичко това, в процеса на проучването на въпроса за мене стана съвсем ясно, че Вселенската Православна Църква е отдавна решила съборно и авторитетно календарния проблем в полза на стария стил...

... С такива и подобни на тях светоотечески мисли аз се въоръжавах, за да подкрепя слабите си сили, защото – трябва да призная – по човешка немощ понякога унивах, отпадах духом и се смущавах от опасението какво ще правя, ако бъда, поради упорството си, осъден на низвержение. Опасността да загубя скъпото за мене свещенослужителско достойнство толкова зловещо ме мъчеше, че понякога ми се искаше още сега Господ да ме прибере от тоя свят, за да не преживея едно низвержение. ...

Така минаха три месеца от въвеждането на новия стил. Епископ Партений, викарий на Негово Светейшество патриарха, като мой приятел, няколко пъти ме вика на разговор да ме увещава да се откажа от стария стил, толкоз повече, че въпросът не бил ни догматически, ни

канонически спор – [според] неговите думи, а научно-астрономически. Той не пропускаше да ми напомня и за заплахите на патриарха и за това, че сам си създавам тежко бъдеще. Епископ Николай, ректорът на Духовната академия, също мой добър приятел и доброжелател, идваше у дома да ме моли да не правя необмислени постъпки. Новият стил щял да бъде приет постепенно от всички православни църкви. Де ще се окажем тогава ние с о. архим. Сергия, като се изолираме по такъв начин? Ако излезем от Духовната академия, каква ще бъде ползата? Защо отваряме път за навлизане в нея на неблагоприятни елементи?

Напрежението растеше всеки ден, докато стигна кулминационната си точка на 28 март, когато сам Негово Светейшество занимал всички митрополити на Българската Православна Църква, събрани на заседание на Св. Синод в пълен състав, с моето и на о. Сергия поведение във връзка с прокараната у нас календарна реформа. Той рекъл много тежки думи за нас – че ние внасяме разкол в БПЦ, че разколът е по-лош и от ерес, че ние рушим църковната дисциплина и с поведението си съблазняваме и други, че влияем на студентите и че затова срещу нас трябва да се вземат най-строги мерки, първа от които е уволнението от Духовната академия. Той споменал след това за запрещение и дори за низвержение и добавил, че той сам щял да ни съди, понеже сме били клирици на Софийската епархия, че после щял да представи делото ни за потвърждение в Св. Синод и че, ако тогава някой от архиереите би се опитал да ни защити, щял да се изправи срещу патриарха. За о. Сергия казал, че след въвеждането на новия стил демонстративно напуснал руския храм, дето редовно служел до тогава. А за мене рекъл, че съм си готвел документи за пенсиониране, но че това нямало да ми помогне.

СРЕЩИ С ПАТРИАРХ КИРИЛ

На 4 април [1969 г.] отидох в Св. Синод с твърдото решение да се явя лично при Негово Светейшество патриарх Кирил... Не знаех как ще ме посрещне... Силните преживелици от последните дни бяха съкрушили сърцето ми. Безсънните нощи бяха ме омаломощили физически. Но духом се чувствавах бодър. За да имам повече твърдост и спокойствие, отбих се на път за Св. Синод в руския храм и там пред гроба на архиеп. Серафима дълго се молих той да ме подкрепи.

Негово Светейшество ме прие доста хладно... Той ... рече:

—... Две години преди да проведем реформата аз питах руската Църква как мислят там. И сега пак питах. От там ми отговориха: „Въведете новия стил! Така и нас ще улесните.” Те също искат да преминат към новия стил. Но засега все още имат трудности поради много старообрядци и традиционалисти. Но Московският патриарх е напълно съгласен с мене. Също и Ленинградският митр. Никодим. Той дойде по Коледа не на нас да помогне, а заради Княжевската обител, която се обяви против реформата. Аз не съм го викал, защото миналото лято бях там. Митр. Никодим, трябва да ти кажа, е много разочарован от Княжевските монахини, поради тяхната абсолютна неподатливост и даже ми каза: „На Ваше място аз не бих ги търпял.”

... На 7 юни рано сутринта отидох да се помоля на гроба на архиеп. Серафима, като призовавах неговата молитвена помощ в новопоявилите се трудни обстоятелства. Молех го

особено да измоли от Бога да смекчи сърцето на патриарха към Княжевския манастир „Покров Пресв. Богородицы” и към нас с о. Сергей.

След това се явих към 10.30 ч. в св. митрополия, дето бе доложено на патриарха за мене. Той отговорил, че ще ме приеме. Зачаках в приемната, която е в непосредствено съседство с кабинета на еп. Партения. Аз исках да избегна тоя път среща с него, но той, уведомен от прислугата, неочаквано излиза и ме пита:

— Каква е тая демонстрация? Ти си тук, а не идваш при мене?

Обясних, че чакам всеки миг да бъда приет от патриарха.

— Ще служиш ли с мене? – пита той.

— Не мога – отговорих аз твърдо.

Това го силно афектира и той избухна:

— Но аз еретик ли съм? Моята служба не е ли православна?

— Вие казвате тия думи – вметнах аз. – Аз не съм ги казал.

— Но с държанието си ги говориш!

— Работата не е за мен така проста, дядо Владико! Има тук и по-дълбоки неща.

— Та аз толкова тъп ли съм, че да не мога да ги проумея? Обясни ми ги.

— То е въпрос на съвест.

— Но нима аз нямам съвест?...

...– Ето защо, дядо Владико, аз избягвам да идвам при Вас, защото всякога разговорът избива в спор.

— Така е, като нищо не може да те убеди. Даже и да те съдят, няма да приемеш новия стил?

— Не!

— Това е инат! Прелест! Който е в състояние на духовна прелест, не се убеждава от никакви доводи.

... След този тежък разговор аз се явих при Негово Светейшество. Той ме благослови и попита как съм ...

... После мина на въпроса за разкола, като каза:

— Няма да търпим разкол. Ще го изкореним даже ако ще би с политически средства – между нас казано. Ако екзарх Стефан не можа да остане в София, толкова повече княжевските монахини...

... Аз имам идеята те да се обособят някъде в провинцията като скит – напълно затворен за външния свят.

— Тогава ще могат ли да служат по стария стил? – запитах.

— Да, но да не вършат пропаганда, да не привличат хора. Ще се занимават със земеделие и ще си изкарват с тежък труд прехраната. Ако не се подчинят, двете Серафими ще бъдат разстригани и ще ходят цивилни из София, понеже са софийски жителки. А другите сестри ще бъдат разпратени по домовете си. Архим. Пантелеймон ще бъде низвергнат. Също и йером. Серафим, който служи у тях. ... Бившата игумения иска да преговаря с мене, а аз нямам какво да преговарям с тях. ...

НАШЕТО ЗАПРЕЩЕНИЕ

... На 17 юни Негово Светейшество предложил и Св. Синод решил ние с о. Сергей и двамата клирици от Княжевския манастир „Покров Пресв. Богородицы” о. архим. Пантелеймон и о. йером. Серафим да бъдем поставени под запрещение, т. е. да не служим и да не поставяме епитрахил – безсрочно, докато се покаем. А сестрите от Покровския манастир да бъдат поканени да се преместят в Гигенския манастир – Брезнишко, дето да се самозатворят и да си служат по стария стил, но без да привличат външни хора...

Тъй върховната църковна власт, без да ни е разпитала официално (защото повикването ни от двамата синодални архиереи на 2 април 1969 г. не бе разпит, а увещание), без да ни е поискала писмени обяснения за нашите основания в полза на стария стил и без да е изслушала мнението на професора по канонично право, ни осъдила като разколници на безсрочен аргос. Без съд и съдопроизводство е произнесена тежката присъда.

СЪНЯТ НА ЕПИСКОП ПАРТЕНИЙ

... Между другото получих препис от едно писмо, изпратено до матушка Серафима, игуменката на Покровския манастир в Княжево. В него еп. Партений съобщаваше за един свой сън: Явил му се Архиеп. Серафим и му казал да четете следните думи от написания от него акатист на св. Иоан Рилски: 1) „Радуйся, яко царя в писании своемъ милосердна, покаянна и Церкви послушна быти увѣщаль еси” и „Испроси намъ у Господа Иисуса Христа прощение всѣхъ нашихъ грѣховъ, а найпаче грѣха непослушания Матери нашей Церкви!” После му казал да съобщи това на непокорните. Еп. Партений възразил: „Те не искат и да ме чуют.” А Архиеп. Серафим изрекъл: „Цялото им дело ще се съкруши.” И изчезнал.

Този сън не внесе никакво смущение в душата ми, понеже аз по принцип не бързам да вярвам на сънищата, в областта на които има толкова много неяснота и спорност, субективност и самовнушение, а нерядко и хитра дяволска измама. Срещу съня на еп. Партения аз имах като силни противодоводи доклада на Архиеп. Серафима, произнесен на всеправославното съвещание в Москва против приемането на новия стил и неговото ясно и категорично особено мнение, дето той изрично казва: „Празнуването на неподвижните празници по новия стил несъмнено е грях, понеже тук е на лице съзнателно и свободно нарушаване на Устава, една от основоположните книги на нашата Православна Църква. Както догматите, така и св. канони и Уставът са глас на нашата Майка Църквата. Да не слушаш този глас значи да падаш в греха, наричан непослушание на Църквата, нещо, което така тежко се осъжда от нашия Господ” (Мат. 18:17).

Сънят на еп. Партения сега поставяше Архиепископа Серафима в дълбоко противоречие със себе си. Според съня, приемането на новия стил е покорно слушане гласа на Майката Църква, а според писанията на Архиеп. Серафима, верността на църковния Устав и на стария стил е следване гласа на Майката-Църква. Според съня, този, който не приема новия стил, проявява непослушание към Църквата, а според писанията на Архиеп. Серафима, който приема новия стил не слуша гласа на Майката Църква.

Аз предпочетох достоверните писания на Архиеп. Серафим пред спорния и субективен сън на еп. Партения.

Еп. Партений се оплакал, че нито Матушка Серафима, нито архим. Сергей, нито аз, на които той изпратил с писма описанието на своя сън, не сме го удостоили с отговор. Но имаше ли смисъл да му отговаряме и да му даваме по този начин повод да изковава от нашите отговори нови обвинения срещу нас?!...

... На 7 януари (Коледа по ст. ст.) се изсипаха доста гости. Дойде и еп. Иоан, който също чул за боледуването ми. Аз го успокоих, че не съм толкова зле и че от следващия ден ще започна по-сериозно лечение.

Между другото, еп. Иоан ми предаде следния свой разговор с еп. Партений, с когото заедно са викарни епископи в Софийската митрополия.

Еп. Партений бил у патриарх Максима и го попитал: „Вярно ли е, че Св. Синод е направил голяма поръчка за икони в Покровския манастир?“

— Вярно е! – отговорил патриархът.

— Но това значи ли, че се вдига ембаргото от манастира? (Под ембарго еп. Партений разбирал запрещението, наложено на манастирските духовници.) Патриархът след кратко мълчание отговорил:

— Не, запрещението си остава.

Като предал на еп. Иоана този свой разговор с патриарха, еп. Партений продължил: „Но аз чувам, че в манастира се служи. А как могат, като са запретени?! Те са разколници!“ – завършил еп. Партений с нескривана нотка на яд и злоба в тона.

Като чух всичко това, мен ми стана мъчно, и аз казах на еп. Иоана:

— Как може еп. Партений да ни нарича още разколници, когато Св. Синод и Негово Светейшество патриарх Кирил след компетентния доклад на професора по канонично право о. Радко п. Тодоров се отказа да ни третира като разколници!

Няколко дена след разговора си с еп. Партений еп. Иоан се срещнал с о. Методий, предал му вкратце разговора си с еп. Партения и взел да го увещава:

— Недейте разбутва пак работите! Тъкмо се тури пепел! Ако аз кажа това на еп. Партений, той ще направи обратно. Затова се обръщам към тебе.

О. Методий обаче несдържано казал:

— Но как си позволяват те да служат, като са под запрещение? Това не бива!

... За мене – след чутото от еп. Иоана – стана съвсем ясно кои са нашите най-големи врагове. Това не са хората от Комитета по религиозните въпроси, не са и синодалните старци, не е и патриархът, а нашите бивши съидейници и най-близки приятели. Защо те не ни оставяха на мира? Защото не последвахме лошия им пример. Те не можеха да ни простят, че се отделихме от тях, за да останем верни на св. Православие, на свещените канони и на вековните църковни традиции.

МОЕТО ЛАЗАРОВО ВЪЗКРЕСЕНИЕ

... На 31 март, петък, срещу Лазарово възкресение вечерта Лора (Елеонора Козарева) дойде у дома и ме помоли веднага да отида в Покровския манастир. Матушка имала да ми каже нещо извънредно важно. Сърцето ми неволно се сви пред неизвестността какво ли ще ми се съобщи. Дали Д. Тодоров не е предал в манастира, че патриарх Максим иска да ме види и да говори с мене? И какво ли ще ми говори? Сигурно ще ме уговаря за последен път да отстъпя от своите убеждения и да приема новия стил, ако искам отново да добия правото

да служи. Това би значело нов тормоз, нови мъки за мене. С такива нерадостни мисли пристигнах в манастира. Вечерта вече покриваше манастирските пътеки със своя полумрак и аз незабелязано влязох в св. обител. Когато се явих при Матушка тя ме посрещна с някаква особена блага осанка в лицето и пред присъстващата м. Серафима няколко пъти повтори тържествуващо:

— Ето го нашият о. Серафим! Това е нашият о. Серафим! Нашият о. Серафим!

Тя особено подчертаваше думата „нашият”. Аз се озадачих какво значи всичко това. А тя ми обясни:

— Повикахме Ви в такъв късен час, за да Ви кажем, че Св. Синод Ви е разрешил да служите у нас. Това ни съобщи днес след обяд сам Д. Тодоров от Комитета. Преди малко той беше тук. Разбира се, участието Ви в нашите служби трябва да бъде тайно, тъй както и нашите духовници досега се крият, че служат. Такава е волята на патриарха и на синодалните архиереи. В намален състав сам Св. Синод се е занимал с този въпрос и след дълги перипетии и несъгласие от страна на патриарха е било решено Вие да ни помагате в богослуженията, особено сега през Страстната седмица и на Великден поради болестното състояние на нашите духовници. Поздравявам Ви. Вие сте вече наш, безвъзвратно наш, и то по решение на Св. Синод! Кой можеше да се надява, че така бързо и така благополучно ще се реши този важен за нас въпрос? Бог направи второ чудо с Вас след първото чудо с Вашето пенсиониране...

Аз бях поразен от чутото, стоях като гръмнат и можах само да направя три поклона към Спасителя и Св. Богородица в знак на безкрайната благодарност, че Бог по този чудесен начин днес изпълва отдавнашната ми молитва – да бъда присъединен към Покровския манастир, към това дивно островче на Православието и на истинския духовен живот сред днешното море от грехове и кривоверия... И ето, Бог, Всемогъщият и Всемиловичият, тъй неочаквано и бързо, по молитвите на матушките, изпълни молбата ми!...

Матушка не бе в състояние да разговаря повече с мене, понеже залиташе и здравословно не бе никак добре, а имаше в момента и друг важен посетител, дошъл във връзка с иконописните работи на манастира. Тя обеща да ми разкаже всичко по-подробно на другия ден – Лазарово възкресение. За тая цел ме помоли към 10 ч. сутринта да дойда в св. обител. Аз с радост обещах и си тръгнах за къщи.

В главата ми се заредиха всички перипетии, през които бяхме минали през тия три години на запрещение – заплахите със съд и лишаване от сан, обвиненията срещу нас, че сме разколници, устните и печатни нападки, че сме горди и непокорни на Църквата свещенослужители, постоянните напомки на някои архиереи да се върнем в Църквата, под което те разбираха да се подчиним на тяхното незаконно въвеждане на новия календар и пр. Мина ми през ум и често повтаряната от о. Сергей мисъл, че след наложеното ни запрещение, ние сме свързани безсрочно и че така, както се развиват в Църквата работите по икуменическа линия, това може да продължи безконечно, докато така си и умрем... И ето, изведнъж такава незаслужена Божия милост!...

На следващия ден, 1 април, Лазарева събота, към 10 часа дойдох в манастира и Матушка ми разказа следното:

След като патриарх Максим пристигнал от Москва, г-н Димитър Тодоров говорил с него, като го увещавал да се намери начин да се разреши на мене да служа тайно в

Покровския манастир, тъй като свещенослужителите там са болни. Патриархът бил категорично против. Тодоров му възразил, като казал:

— Покойният патриарх Кирил направи грешка, че откри никому ненужен фронт, като забрани в манастира да се служи и наложи известното вече запрещение. Така се дойде до задънена улица. Когато в Покровския манастир, въпреки запрещението, започнаха да служат, и той узна това, правеше се, че нищо не вижда и по този начин посмекчи напрежението. В себе си той отстъпи от своята крайна позиция. Ако сега би бил жив, той би направил и друга отстъпка, за да ликвидира въпроса. А Вие искате да продължаваме да бъдем в задънена улица...

(Бел. ред.: Това странно застъпничество от страна на представителя на Комитета по въпросите на БПЦ и другите религиозни култове в полза на Княжевския манастир има своето обяснение. Две години по-рано, през 1970 г., репресивното отношение към несъгласните с календарната реформа – групата духовници и сестрите на Княжевския манастир – става известно извън пределите на България. До ръководителите на Комитета по въпросите на БПЦ и другите религиозни култове достига вестта, че руският емигрантски благотворителен фонд „Толстой“ в САЩ е изказал готовност да приюти княжевските монахини и да поеме издръжката им. За властта става ясно, че проблемът с Княжевската обител може да привлече вниманието на обществените среди в Западния свят. По същото това време монахините се обръщат с писмо до патриарх Кирил, в което молят разрешение да бъдат подновени богослуженията в манастира. В противен случай те изразяват готовността си да потърсят друга църковна юрисдикция, където биха могли свободно да изповядват и практикуват православната вяра в нейната пълнота и чистота. Поради опасност да се повдигне обществен въпрос на международно равнище патриарх Кирил е принуден да отстъпи – неофициално, с посредничеството на Комитета по въпросите на БПЦ той разрешава на запретените духовници да служат в обителта при „закрити врати“. Така от 23 септември (по новия стил) 1970 г. службите в Княжевския манастир са възобновени, макар и в катакомбни условия.)

По настояване на Тодоров този въпрос бил внесен за разглеждане в намаления състав на Св. Синод. Но какво било разочарованието на г-н Тодоров, когато узнал, че Св. Синод решил въпроса така: Щом архим. Пантелеймон е на легло, вторият свещенослужител, йером. Серафим, да се нагърби с църковните служби. За това решение г-н Тодоров уведомил манастира.

Там посрещнали новината със скръб и решили да пратят сестрите Евфросиния и Феврония в Комитета да искат да се разреши и на мене да служа. Ясно било, че патриархът се противи и че Св. Синод не иска да отстъпва от наложеното над мене запрещение. На следната сутрин Матушка Серафима, мать Серафима и двете инокини Евфросиния и Феврония, които обикновено били пращани като парламентъори в Комитета, отишли в руския храм и се помолили на гроба на покойния наш дивен авва и духовен отец архиеп. Серафим. Матушка Серафима мислено целувала нозете му и му говорела като на жив – той да се застъпи пред Бога за нас и да измоли благополучното разрешение на всички наши въпроси – да дигне о. Пантелеимона от болничния одър, да изходатайствува да ми се разреши да служа в Покровския манастир, да помогне и на о. Сергия в неговите проблеми и

да не оставя манастира без своята духовна подкрепа. И сега, когато предстои сестрите Евфросиния и Феврония да отидат в Комитета, за да защищават моята кауза, той сам да говори вместо тях. След горещата молитва всички получили известно успокоение и кураж. Двете парламентарки отишли в Комитета и казали на г-н Тодоров:

— Вие ни съобщихте за препоръката на Св. Синод йером. Серафим като втори свещенослужител да изнесе службите през Страстната седмица и на Великден. Но ние трябва да Ви кажем, че с това не е отговорено на нашата молба. О. йером. Серафим и без това служи, но е на края на силите си. През Страстната седмица той съвсем ще капне. И тогава ще останем за Великден без литургия. Затова ние молим да ни бъде даден в помощ о. архим. Серафим.

Тодоров съобщил това в Св. Синод в подсилен вид. Той говорил отделно със Сливенския митр. Никодим и със Старозагорския митр. Панкратий. На всички, включително и на патриарха обяснявал, че препоръката на Св. Синод вторият духовник да замести заболелия о. Пантелеимон съвсем не е разрешение на въпроса, тъй като всъщност вторият свещенослужител бил излязъл отдавна от строя. След тази информация Св. Синод в ново заседание разгледал въпроса. И тогава било взето мълчаливо (неписано) решение – на мен да се разреши да служа в Покровския манастир, но тайно, при закрити за външни лица врати! И на това заседание патриархът ще да се е противопоставял. Но митр. Никодим взел моята защита (в каква форма – не зная). А митр. Панкратий добавил: „Според нашия Устав едно запрещение не може да се продължава толкова дълго време без съд, колкото ние държим отците архиандрити. Тъй че ние и за себе си трябва да помислим как да излезем от неудобното за нас положение”.

Тъй или иначе, Бог по Своята благодост извърши над мене след чудесното ми пенсиониране второ дивно чудо. Чрез ония, които ми наложиха запрещение, ми позволи пак да служа. Слава на Неговото дивно Промышление! ...

СЪДБАТА НА АРХИМ. МЕТОДИЙ

Отдавна се чуваше, че Св. Синод е определил о. Методий за игумен на Рилския манастир. Той обаче не искаше да отиде там поради разклатеното си здраве. За да отбие решението на Св. Синод, той организира преданите му в руския храм богомолци да събират помежду си подписи и да искат от патриарха и синодалните старци да го оставят в София. Няколко делегации отишли да молят патриарха в тоя смисъл. Но никакъв резултат. О. Методий съвсем се разстроил от своите неуспехи. Нервите му се разклатили до такава степен, че той – както ме уверяваха – постоянно плачел пред енорияшите си, когато ставало дума за преместването му в Рилския манастир. Някои от енорияшите не одобрявали малодушието на о. Методий. Други направо го осъждали за непослушанието му. А някои се удивлявали как може да отбива такова прекрасно предложение – да отиде да послужи на св. Иван Рилски!

Най-сетне, към края на 1972 г., когато разбрал непреклонността на патриарха и Св. Синод в решението им да го направят игумен на Рилския манастир, о. Методий със свито сърце трябвало да замине и заеме новия си пост. В първото си слово пред братята той им заявил, че не желаел да става игумен, но че това му било наложено насила. Тази реч направила много тягостно впечатление на манастирските братя. О. Методий и до днес

игуменствува в св. Рилска обител и, както казват, бил всякога много мрачен, често плачел и тъгувал за руския храм.

Как да си обясним насилственото преместване на о. Методий от София в Рилския манастир? Той се стараше във всичко да угоди на Св. Синод в новостилната му политика. Той бе приятел и на Ленинградския митр. Никодим. И въпреки връзките си със силните на земята, той очевидно бе в недобри отношения със силните на небето. С новостилните си проповеди, изказвания и писания, както и с други свои модернистични прояви, той изневери на погребания в руския храм голям борец за Православието и за стария стил архиеп. Серафим, на кого уж бе духовен син. И ето, вместо да получи награда за конюнктурната си църковна политика, той бе подгонен от „своите“ началници и пратен като на заточение в Рилската св. обител. Аз съм склонен да вярвам, че архиеп. Серафим не е могъл повече да понася новостилните му служби, проповеди и прояви и затова е издействувал от небесните фактори отстраняването му от руския храм и поставянето му все пак в благоприятна за покаянието му обстановка – Рилския манастир! Но дали о. Методий съзнава това и дали ще се покае?!...

За мене е крайно знаменателна съпоставката: на непокорните си старостилни чедо от Покровския манастир патриарх Максим върна отнетия храм „Св. Лука“, а от покорното си чедо, от архим. Методий, отне руския храм „Св. Николай“! И това патриарх Максим направи очевидно „не от себе си ... но като беше нея година първосвещеник“ (Иоан. 11:51).

Чудни са Божиите съдби! По тоя повод иска ми се да викна заедно с Пресветата Дева:

„Душата ми величае Господа и духът ми се зарадва в Бога, Спасителя мой... Той показва сила с мишцата Си, разпръсна ония, които се гордеят с мислите на сърцето си; свали силни от престоли и въздигна смирени; гладни изпълни с блага, а богати отпрати без нищо“ (Лука 1:46-47, 51-53).

5 април 1973 г.

ЕПИСКОП ПАРТЕНИЙ

Тук трябва да кажа няколко думи и за другия наш бивш приятел и единомишленик (съмишленик) еп. Партений. Преди въвеждането на новия стил той се бе изказвал нееднократно, особено пред монах Симеон, в полза на стария стил. Ревнител за Православието и за неговите канонически устои, автор на статии, брошури и проповеди, в които с убедителност, красноречие и сила защитаваше нашата св. вяра, той изведнъж се поддаде на новостилната реформа, пренебрегвайки и традиции, и канони. Архим. Пантелеймон, неговият изповедник след смъртта на архиеп. Серафима, го е насърчавал да не се солидализира с неправилното становище на Св. Синод и на патриарх Кирил по въпроса за календарната реформа, но той се като че ли извинявал, че е сам и че нямало от една такава опозиция да се постигне нищо.

— На кого да се опра? – казвал той. – Архим. Методий е подъл, Серафим е страхлив, а Сергей е смахнат.

Същите думи той е казвал и пред монах Симеон. Вместо – като правопроящ архиерей и добър богослов – да си каже: „Аз ще се опра на истината, с която е Бог, па макар и да съм сам“, той е търсел да се опира на човеци. Това бе капиталната му грешка. В подобни случаи св. отци не се питали: „На кого ще се опрем?“ Съзнаващи де е истината, те не са правели

никакъв компромис със заблудата, а се опирали на волята Божия и на Самаго Бога и са отивали в разрез с мнозинството, в случай, че последното изневерявало на истината. Те са ставали изповедници и мъченици за Божията истина и по този начин са я запазвали за следващите поколения. Така те са я завещали и на нас.

Със своите големи способности, със своята солидна богословска подготовка и със своята амбиция да бъде водач, амбиция, силно разпалвана от неговите последователи, еп. Партений се надяваше, че ще може да играе голяма роля в нашия църковно-обществен живот и все хранеше надежда, че ще стане патриарх, след като го изберат нейде за митрополит, от който момент ще може да започне да казва авторитетната си дума. Но около 10 митрополитски избори минаха, и той все бе пренебрегван. Отиде и в Америка, но и там не му провървя. Върнал се в България, той преживя тежкото разочарование да вижда как вчерашни деца се издигаха на митрополитски катедри, а той биваше все отхвърлян. Ясновидката Ванга от Петрич, с която той бе влязъл междуременно в тесен допир, въпреки библейските и светоотеческите предупреждения да не се поддаваме на подобен род тъмен мистицизъм, му бе ясно предсказала, че той ще стане Американски митрополит. Но ето че това не се сбъдна. Нюйоркски митрополит бе избран и утвърден от Св. Синод в края на 1972 г. Знеполският епископ Йосиф. Каква надежда хранеше все още еп. Партений, за да провежда така енергично новостилната политика на официалната власт?! Вероятно той се боеше да не загуби и това, което имаше – поста си на първи викарен епископ в Софийската митрополия.

Но той не можеше да бъде доволен на този свой пост. Той не можеше да не чувства, че е истината. Той не можеше да не се измъчва от едно скрито вътрешно угризение, че ѝ е изневерил. И ето, Провидението го наказа! Той, който се боеше преди въвеждането на календарната реформа да не остане сам, в случай, че се обяви против нея, наистина се оказа съвсем сам тъкмо след провеждането ѝ. Чувството за пренебрегнатост от официалната църковна власт го гнетеше. Той бе загубил в наше лице старите си верни приятели. А нови приятели не бе намерил. В тая трагична обстановка той трябваше да прави все повече компромиси със съвестта си, напр. да подписва решения за частично нарушаване на установени от Църквата постни дни, когато на тях се случи храмов празник и др. подобни. Може би дълбоко в сърцето си той съзнаваше правотата на нашата позиция, но гордостта му не му позволяваше да признае, че е сбъркал. Изобличаван от нашето тихо и безкомпромисно поведение, той не можеше да се върне при нас, и това го караше да бъде наш върл противник, много повече от официалната църковна власт. С времето възбуждението в Св. Синод против нас се уталожи. Там престанаха да ни считат разколници. Даже неофициално ни позволиха да служим! А еп. Партений не се успокояваше. Единствен той, както и съратникът му в печалното дело на отстъплението от вековните православни традиции, архим. Методий, продължаваха тайно и явно да враждуват против нас. Когато патриарх Максим и Св. Синод решиха да се дава на Покровските монахини пак иконописна работа, и по този повод чиновниците в Св. Синод силно се радваха, еп. Партений бе онзи, който побърза да изкаже тревожното си вълнение пред светейшия патриарх:

— Но това значи ли, че се вдига ембаргото (запрещението да се служи) в манастира? Недоволен от оказаната ни милост, той ни нарекъл пред еп. Иоан „разколници”. Със същата

дума си послужил и о. Методий, когато изразил недоволството си, че ни се връща „Св. Лука”.

Как да си обясним това, че официалните ни врагове бяха по-милостиви към нас, отколкото нашите бивши събратя и съмишленици?

Един ден един наш духовен възпитаник от академията (Богдан) отишъл при еп. Партений по служебна работа. Еп. Партений без повод взел да говори за себе си:

— Аз съм православен. Аз мислея за нашата вяра... и пр.

Като чух това, аз си казах на ума мъдрата поговорка: „Гузен негонен бяга”.

Между другото, Богдан попитал еп. Партения:

— Виждате ли се с архимандритите Сергей и Серафим?

— Не, – казал рязко еп. Партений и добавил: – Те са изменници!

Да, прав е еп. Партений, но само в един специален смисъл – ние изменихме на приятелството с него, за да останем верни на вселенското Православие. А кой от нас измени на вселенските православни традиции, нека сам еп. Партений си даде отговор.

...Дядо Партений обичаше архиеп. Серафима, който беше за него авторитет. Той обичаше и Покровския манастир, монахините, архим. Пантелеймона и мене. Той много държеше и на св. Православие. Но след като беше за 2 години в Америка и след като там се свързал с големия и престарял вече икуменист Андерсен, нещо се пречупи у него. Срещите му с цар Симеона в Испания и с претендента за руския царски престол Владимир, както и подаръците, които получил в Мадрид, го злепоставиха пред тукашните власти и той бе след завръщането си някак си гледан с подозрение. Но с о. Пантелеймона той поддържаше връзки, защото след кончината на дядо Серафима те взаимно се изповядваха един пред друг.

По времето, когато се провеждаше у нас календарната реформа, о. Пантелеймон имал един твърде интересен разговор с дядо Партений и от този разговор, който не ми бе предаден много подробно, се разбрало, че еп. Партений някак по неволя взел страната на новия стил. Патриарх Кирил, хитро използвайки „американските” провинения на еп. Партений, го заставил да вземе положително становище към календарната реформа и да даде в този смисъл аргументирано изложение в Св. Синод. Неспокоен от това, че гледат на него като на тежко провинен в политическо отношение, той нямало какво да прави и решил да прояви „послушание” към патриарха, въпреки че в душата си не бил за новия стил. Неведнъж преди това той бе правил изказвания в полза на стария стил, особено пред покойния светогорски монах Симеон, който живееше в София. Еп. Партений знаеше прекрасно твърдото убеждение на архиеп. Серафим по този въпрос.

... Ние разбираме тежкото положение, в което бе изпаднал еп. Партений, и бихме понесли по-леко изневяратата му на стария стил, ако той не бе проявил след това упорита настойчивост във фалшивото оправдаване на своята нова линия като единствено разумна и канонически правилна. Той би трябвало да се издигне над своето самолюбие. Вместо това той злостно ни нападнаше като „разколници”, непокорни на висшата църковна власт. Всъщност той се озлобяваше против нас не поради някакви мними наши провинения и разколническа непокорност, а поради това, че го изоставихме, когато той тръгна заедно с о. Методия по неправилно избрания път. Неговата амбициозност не можеше да ни прости това. Но можехме ли ние да предпочетем земното приятелство пред истината и пред Бога?

...

На 17.02./2.03.1982 г. епископ Партений почина скоропостижно от мозъчен инсулт в една от софийските болници (ИСУЛ). Бог да го прости! ... Жалко, че той почина не в синовна вяност към архиеп. Серафим, нашият учител в Православието!

СМЪРТТА НА ЛЕНИНГРАДСКИЯ МИТРОПОЛИТ НИКОДИМ

На 5 септември 1978 г. по телеграф, преса и радио се разнесе навред новината за неочакваната кончина на митрополит Никодим Ленинградски. Знае се, че той бе получавал в продължение на 6 години няколко сърдечни инфаркта и все се възстановяваше, за да продължава пакостната си за Православната Църква усилена икуменическа дейност. Той бе дал на патриарх Кирил съвет да въведе новия стил в БПЦ. Бог му даваше време за покаяние, но той си остана до края заклет икуменист. И ето, по случай избирането на нов папа, след смъртта на Павел VI, той заминал с делегация за Рим да поздрави новия папа Йоан-Павел I. По време на аудиенцията, след като произнесъл приветственото си слово, когато се навеждал да целуне ръката на папата, паднал и издъхнал. Наоколо стоящите си мислели, че той прави дълбок поклон на новоизбрания папа, но след като той не станал вече, те с ужас разбрали, че той е издъхнал.

Печална смърт за един висш клирик на Православната Църква – смърт, настъпила в момент на поклон пред един папа-еретик. Католиците избързали да изтъкуват тая смърт в смисъл, че тя предвещавала смъртта на Православната Църква в краката на папата.

Това кошунствено тълкувание не може да бъде вярно по следните причини: 1. Православната Църква ще пребъде до края на вековете, съгласно Христовото обещание (Мат. 16:18) и 2. Митр. Никодим е пострадал за личните си грехове, а не като представител на Православната Църква. Той не може да се вземе за такъв, понеже бе склонен да приеме западното учение за Filioque, допускаше преформулиране на догмите в угода на антиканоничното и антидогматическо сближение на Православието с другите изповедания, стана причина Св. Синод на Руската Прав. Църква да вземе решение за допускане на римокатолици до причастие в православни храмове и сам през 1971 г. при една служба в Русикум в Рим причастил собственоръчно присъстващи католици. Забележително е, че тъкмо след тоя акт на следната година 1972, му се случил първият инфаркт като вразумително Божие възмездие.

Не иска ли Бог чрез тая ужасна смърт да предупреди всички православни икуменисти, че който върви по пътя на веровите компромиси и отстъпления, той ще пострада, съгласно думите на Христа: „Ако не се покаете, всички тъй ще загинете” (Лука 13:3).

30 август/12 септември 1978 г.

ПОМИРЕНИЕ С О. АРХИМ. МЕТОДИЙ

В началото на м. декември 1985 г. нашата Матушка игумения Серафима получи писмо от Цветанка (Величкова), болногледачката на остарелия и немощен вече о. Методий. В това писмо с много мил и кротък тон тя съобщаваше за тежкото здравословно състояние на архим. Методий, за неговото ежедневно покаяние и плач и за това, колко би било хубаво ние с о. Сергей да се помирим с него.

Матушка ме повика да обсъдим това писмо на Цветанка. След като видяхме колко искрено е написано то, решихме, че трябва и ние да подадем ръка за помирение. Аз трябваше да отида при о. Методий и с братска любов да му кажа, че съм се отзовал на неговата покана да се помирим и простим взаимно личните оскърбления, които сме си нанесли един на друг. Що се касае до идеологическата страна на спора, аз трябваше да подчертая изрично, че ние си оставаме твърди в позициите на св. Православие, както ни е учел на това архиеп. Серафим, и продължаваме безкомпромисно да сме решително против икуменизма, това дяволско учение.

На 23 ноември/6 декември 1985 г., след като бях току-що излязъл от болницата, дето се лекувах от сърце, аз посетих о. Методий. Предварително той бе уведомен по телефона за деня и часа на моето посещение и ме чакаше на крак с нетърпение и с голямо вълнение. Прегърнахме се, разцелувахме се и, по предложение на о. Методий, се помолихме накратко пред неговите домашни икони. След това седнахме. Аз подех разговора:

— Ех, о. Методий, остаряхме, разболяхме се, вече сме пътници. Аз току-що съм излязъл от болницата.

— Да, знам това. И аз не съм добре – каза той.

– Тъкмо затова ние с радост посрещнахме предложението за взаимно помирение. Но, като искаме прошка за всички наши волни и неволни прегрешение към тебе, ние се чувствуваме длъжни да те осведомим, че по отношение на идеологическото ни становище, за което и пострадахме, ние стоим твърдо и непоклатно в него.

— Зная – някак тихо и примирително промълви той.

— За себе си мога да кажа – продължих аз, – че като пътник, който си отива вече от тоя свят, бих искал да следвам примера на св. Марк Ефески. В най-съдбоносните моменти за Византийската империя, жестоко нападана от турците и принуждавана да направи верови компромис с папата, за да получи неговата политическа и военна поддръжка срещу турците, св. Марк каза на своите събратя митрополити, че той не може да направи това и че иска да се яви пред съда на Бога ако не с друго, то поне със св. Православие. И аз, който съм затънал в грехове и се боя от Божия съд, бих искал, подобно на св. Марк Ефески, да се явя пред Бога ако не с добродетели, каквито нямам, то поне с чистото св. Православие.

О. Методий само поклати глава в знак, че ме разбира.

Аз продължих:

— Мили о. Методий, аз съм ти безкрайно задължен и затова, макар че пътищата ни се разделиха, аз ежедневно се моля за тебе като за мой благодетел. След като бях завършил в Берн богословие и исках да стана монах, ти ме въведе в дивния благодатен свят на св. отци. Ти ми подари скъпоценни книги: съчиненията на св. Йоан Златоуст, 5-те тома „Добротолубие” и мн. други, чрез които ти ми помогна да намеря пак св. Православие. Но най-важната твоя заслуга аз виждам в това, че ти ме сближи с нашия авва архиеп. Серафим. Когато аз ти писах, че съм решил вече да стана монах и че те моля ти да ми станеш старец, получих от тебе отговора, че не мога да намеря по-добър старец в България от дядо Серафим. Тъй с твоето посредничество аз влязох в числото на дядо Серафимовите ученици.

Като млад монах аз се възхищавах от твоята идеологична борба против всичко неправославно. Ти писа в редактирания от тебе „Православен мисионер” против

международното еврейство (от Х. Форд), против протестантството, против римокатолицизма, така аз от теб се учех на св. Православие.

И до днеска аз съм ти безкрай признателен и те обичам. В името на тая наша братска любов и особено в името Божие аз те моля от цялата си душа: откажи се от масонския икуменизъм, това дяволско дело. Мнозина са тръгнали по тоя път на сближение с инославните и дори с иноверните за свои лични облаги.

— Да, – потвърди той – Тодор Събев, който ме уверяваше, че ще ми съдейства да стана епископ, стига да бъда деен икуменист, получава от Световния съвет на църквите по 5000 долара на месец. Жена му работи при него в икуменическия съвет, децата му получават богати стипендии и се учат на запад. Това е за него идейният икуменизъм!

— Това е потресающе, което чувам от тебе, мили о. Методий! Но щом ти ми рисуваш с такива силни краски що е икуменизмът, бива ли ти да оставаш в него? Моля те в името Божие, откажи се от него!

— Да! – отговори о. Методий.

Това „да“ беше толкова невероятно и неочаквано за мене, че аз за втори път го попитах:

— Наистина, отказваш ли се от икуменизма?

— Да, – потвърди той.

— Тогава трябва да ти кажа, че по пълномощие на Матушка ти заявявам, че и всички в манастира и о. Сергей искат прошка от тебе и те обичат като преди нашата идеологична раздяла.

За този наш разговор ние взаимно си обещахме, че няма да казваме никому нищо.

Слава на Всемогъщия Бог, който обърна доброто по начало сърце на о. Методий към св. истина на Православието. Дай му, Господи, сили и той да устои в нея, и ние всички да не отстъпваме от нея, за да не участвуваме в гибелното дело на отстъплението! (2 Сол. 2:3).